

FACULTY OF LAW
THE UNIVERSITY OF HONG KONG

Social Science Research Network
Legal Scholarship Network
Legal Studies Research Paper Series

A "Datong" fogalma a kínai filozófiában, mint a közjó eszméjének kifejezése

Chen, AHY

<http://ssrn.com/abstract=1957955>

www.hku.hk/law/

University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2011/020

To access all papers in this SSRN Paper Series, please visit
<http://www.ssrn.com/link/U-Hong-Kong-LEG.html>

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<http://ssrn.com/abstract=1957955>

A "*Datong*" fogalma a kínai filozófiában, mint a közjó eszméjének kifejezője

Albert H.Y. Chen*

A kínai filozófiában a "*datong*" fogalmát több mint két évezreddel ezelőtt dolgozták ki a konfucianus klasszikusokban. Ezt "Nagy Egység"-nek, "Nagy Közösség"-nek, "Nagy Egyetemesség"-nek, "Nagy Hasonlóság"-nak, "Nagy Harmónia"-nak stb. fordították. A *Liji* (a *Szertartások könyve*) "*Liyun*" részében mutatták be először a "*datong*" fogalmát, és különbséget tettek a "*datong*" és a "*xiaokang*" (fordításban "Kis nyugalom" vagy "Kisebb jólét") társadalma között.

A huszadik század elején a nagy kínai gondolkodó és reformer, Kang Youwei írt egy könyvet *Datong shu* (*Könyv a nagy közösségről*) címmel, amelyben a "*datong*" eredeti és radikális értelmezését terjesztette elő, elsősorban *Liyunra* és egy másik konfucianus klasszikusra - a *Tavaszi és őszi évkönyvek Gongyang-kommentárjára* - támaszkodva, amely az emberi történelem fejlődésének elméletét állítja fel a rendezetlenség korától a felemelkedő béke koráig, és végül az egyetemes béke koráig.

Ez a tanulmány elemezni fogja a "*datong*" fogalmát *Liyunban* és Kang *Datong shu* című művében, és azt sugallja, hogy a fogalom a hagyományos kínai társadalmi és politikai filozófiában a közjó eszméjét fejezi ki. Megvizsgálja és reflektál Kang *Datong shu* című művére, valamint a konfucianizmus, a buddhizmus, a liberalizmus, az utilitarizmus, az utópizmus és a szocializmus/kommunizmus elemeire, amelyek megtalálhatók a könyvben. Azt is be fogja mutatni, hogy a Kínai Kommunista Párt által jelenleg hirdetett ideológia, beleértve a "szocializmus előkészítő szakaszának" és a "*xiaokang* társadalomnak" az elképzeléseit, jobban megérthető a kínai filozófia "*datong*" fogalmának fényében.

I "*Datong*" *Liyunban*

A "*datong*" kifejezés és fogalom a kínai gondolkodás történetében a konfucianus klasszikusok egyik nagy könyvének, a *Liji* (a *Rítusok Könyve*) "*Liyun*" ("A rítusok fejlődése") fejezetének nyitó szakaszából származik. A *Szertartások könyvét* feltehetően konfucianus tudósok állították össze több mint két évezreddel ezelőtt, a Han-dinasztia idején. A "*datong*"-ról szóló részt "a konfucianus irodalom egyik leghíresebbjeként" jellemezték (de Bary, 1960, 175. o.). A következőképpen hangzik.¹

*Jogi Kar, Hongkongi Egyetem.

¹ Az alábbi fordítás de Bary, 175-176. o.1960., alapján készült.

Egyszer Konfucius részt vett a téli áldozaton. Miután a szertartás véget ért, sétálni ment a városkapu tetején, és szomorúan sóhajtott. Lu állapota miatt sóhajtott.

Tanítványa, Yen Yen [Tzu Lu], aki mellette volt, megkérdezte: "Miért sóhajtozik az úr?".

Konfucius így válaszolt: "A Nagy Út gyakorlása, a Három Dinasztia jeles emberei - ezeket soha nem fogom személyesen megismerni. És mégis ők inspirálják a becsvágyamat! Amikor a Nagy Utat gyakorolták, a világot mindenki egyformán osztotta meg. A méltó és a rátermett embereket előléptették hivatalokba, az emberek jóhiszeműen és szeretetben éltek. Ezért nem tekintették szülőként csak a saját szüleiket, vagy fiúként csak a saját fiaikat. Az idősek megtalálták életük méltó lezárását, a robusztusok a megfelelő munkát; a fiatalok számára biztosították a nevelést, az özvegyek és özvegyek, az árvák és a betegek pedig a megfelelő gondozást. A férfiaknak megvolt a feladatuk, a nőknek pedig a tűzhelyük. Utálták, ha a javakat pazarlóan heverték, mégsem gyűjtötték őket maguknak; nem szerették, ha energiáikat nem használták ki teljes mértékben, mégsem használták őket magáncélokra. Ezért minden gonosz cselszövést megakadályoztak, tolvajok és lázadók nem támadtak, így az emberek külső kapuikat záratlanul hagyhatták. Ez volt a Nagy Egység kora.

Mostanra a Nagy Út elrejtőzött, és a világ a magáncsaládok birtokába került. Mindenki csak a saját szüleit tekinti szülőnek, fiúnak csak a saját fiát; a javakat és a munkát önző célokra használják. Az örökletes hivatalokat és címeket a rituális törvények adják, míg a falaknak és várarkoknak biztonságot kell nyújtaniuk. A rituális törvény és az igazságszolgáltatás szabályozza az uralkodó és az alattvaló közötti kapcsolatot, biztosítja az apa és a fiú közötti szeretetet, a testvérek közötti békét, a férj és a feleség közötti harmóniát, létrehozza a társadalmi intézményeket, megszervezi a gazdaságokat és a falvakat, megbecsüli a bátrakat és a bölcseket, és érdemeket szerez az egyénnek. Ezért jönnek létre az intrikák és az összeesküvések, és az emberek fegyvert ragadnak. Yu császár, Tang, Wen, Wu és Cheng királyok, valamint Chou hercege eminens rangot értek el emiatt: azért, mert mind a hat uralkodó folyamatosan figyelt a rituálékra, kinyilvánította igazságosságát és teljes hittel cselekedett. Leleplezték a hibákat, az emberséget tették törvényükké, az alázatot pedig gyakorlatukká, megmutatva az embereknek, hogy hol kell állandóan tartózkodniuk. Ha akadt olyan, aki nem tartotta magát ezekhez az elvekhez, azt elbocsátották a pozíciójából, és a sokaság veszélyesnek tekintette. Ez a Kisebb Jólét időszak.

A szakasz tehát a társadalom két formáját ábrázolja, a Nagy Egység (*datong*) és a Kisebb Jólét (*xiaokang*) formáját. Mindkettő jó, a *datong* a nagyobb jó vagy a legjobb, a *xiaokang* pedig a kisebb jó vagy a második legjobb. A *datong* az, ahol a Nagy Út uralkodik. Általában úgy értelmezik, hogy a történelem előtti aranykorra utal (például Yao és Shun uralkodók idejére), ahogyan az uralkodó konfuciánus nézet is értelmezi.

A történelem vagy az őstörténet szerint az ideális társadalom már az ősidőkben is létezett, de később hanyatlott. Konfuciusz mondásának nyitó mondata a szövegben a Három dinasztiára is utal. Ezek a Xia, Shang és Zhou dinasztiák az ősi kínai történelemben (amelyek a Yao és Shun idők után következtek). A Konfuciusz mondásának első bekezdésében említett "a Három dinasztia jeles emberei" valójában a "hat uralkodót" (Yu császár, Tang, Wen, Wu és Cheng királyok, valamint Chou hercege) foglalják magukban, akikre a második bekezdésben a *xiaokangról* szóló értekezésben utalnak. Konfuciusz mondásának nyitó mondata tehát arra utal, hogy Konfuciusz korában a társadalom nem felelt meg sem a *datong*, sem a *xiaokang* kritériumainak; még a *xiaokang* kisebbik eszménye sem valósulhatott meg az ő idejében.

A *xiaokang* társadalom részletes leírásából a szövegben látható, hogy az valójában a konfucianizmus alapvető tanításait gyakorolja. A konfucianizmus például az etika alapjaként az "öt kardinális kapcsolatot" hangsúlyozza - az apa és fia, uralkodó és alattvaló, férj és feleség, idősebb és fiatalabb testvér, barát és barát közötti kapcsolatot. A *li-t* (rítusok, szertartások és illendőségi normák) a konfucianizmus szintén hangsúlyozza, mint a társadalmi rend és a társadalmi élet nélkülözhetetlen alapját. A *xiaokangról* szóló passzusban azt mondják, hogy "a rítus és az igazságosság az uralkodó és az alattvaló közötti kapcsolat szabályozására, az apa és a fiú közötti szeretet, a testvérek közötti béke, a férj és a feleség közötti harmónia biztosítására, a társadalmi intézmények felállítására szolgál, ... mind a hat uralkodó folyamatosan figyelt a rítusokra". Ez tükrözi a *li* és a kardinális emberi kapcsolatok központi szerepét a *xiaokang* társadalomban. A *xiaokang* társadalomban más konfuciánus erények, mint az igazságosság, a hűség, az emberség (jóindulat) és az alázatosság is gyakorolva vannak: "mind a hat uralkodó folyamatosan figyelt a rituálékra, kinyilvánította igazságosságát és teljes hittel cselekedett. Leleplezték a hibákat, az emberséget tették törvényükké, az alázatosságot pedig gyakorlatukká".

Ha a konfuciánus tanításokat már gyakorolják a *xiaokang* társadalomban, miért nem ez az ideális társadalom? A *xiaokangról* szóló szakasz közepén egy mondat megdöbbeníti az olvasót: "Ezért jönnek létre az intrikák és az összeesküvések, és az emberek fegyvert ragadnak". A *li*, a társadalmi intézmények és a sarkalatos emberi kapcsolatokhoz kapcsolódó kötelezettségek létrehozása tehát nem tudja biztosítani a társadalmi harmóniát és a békés együttélést az emberek között. Elkerülhetetlenül lesz közöttük versengés, harc, sőt háborúk is. A probléma gyökerei úgy tűnik, abban rejlenek, amit a *xiaokangról* szóló szakasz elején azonosítunk: "a világ a magáncsaládok tulajdona. Mindegyikük csak a saját szüleit tekinti szülőknek, fiúknak csak a saját fiait; a javakat és a munkát önző célokra használják". Ezek a körülmények éles ellentétben állnak a *datong* társadalomban uralkodó viszonyokkal: "a világot mindenki egyformán megosztotta. Az érdemesek és a rátermettek előléptek hivatalokba, az emberek jóhízeműséget gyakoroltak és szeretetben éltek. Ezért nem tekintették szülőként csak a saját szüleiket, vagy fiúként csak a saját fiaikat".

A *xiaokangban* "a világ a magáncsaládok tulajdona". Ez a dinasztikus uralomra való utalásnak tekinthető, amely szerint az uralkodót a fia követi, és

az uralkodó az államot családi tulajdonának tekinti, szemben a *datong* világgal, amelyben minden ember részesül a társadalmi együttműködés előnyeiből, és az uralkodó elit érdemek és képességek alapján kerül kiválasztásra, nem pedig örökletes arisztokrácia ("az örökletes hivatalokat és címeket a *xiaokang* társadalomban rituális törvények adják"). A *datong* és a *xiaokang* közötti másik alapvető különbség az, hogy míg a *xiaokangban* az emberek csak magukkal és családtagjaikkal törődnek, addig a *datongban* az emberek a társadalom minden tagjával törődnek. Így a *datong* társadalomban mindenki jólétéről gondoskodik: "Az idősek megtalálták életük méltó lezárását, a robusztusok a megfelelő munkát; a fiatalok nevelésben részesültek, az özvegyek és özvegyek, az árvák és a betegek pedig megfelelő ellátásban. A férfiaknak megvolt a feladatuk, a nőknek pedig a tűzhelyük." A harmadik nagy különbség a *datong* és a *xiaokang* között az, hogy míg a *xiaokangban* az emberek saját hasznukra használják a vagyonukat és fektetik be a munkájukat ("a javakat és a munkát önző célokra használják"), a *datongban* a vagyont és a munkát egyaránt a közjó szolgálatára fordítják: "Gyűlöltek, hogy a javak pazarlásban hevernek, mégsem gyűjtötték őket maguknak; nem szerették a gondolatot, hogy energiáikat nem használják ki teljesen, mégsem használták őket magáncélokra".

A *Datong* társadalma tehát olyan társadalom, amelyben mindenki a mindenki közös javát szolgálja, ahelyett, hogy csak vagy elsősorban saját maga és családja javára törekedne. A *Datong* tehát olyan társadalomnak tekinthető, ahol a közjó érvényesül, vagy magának a közjó eszméjének megtestesítője. Konfucianus nyelven szólva, a *datong* olyan társadalom, amelyben a társadalom tagjai a legteljesebben gyakorolják a *ren* (jóindulat vagy szeretet) konfucianus erényét. A Konfuciusz és Mencius által kidolgozott konfucianizmus szerint a *ren* gyakorlása természetesen a családtagoknál kezdődik - innen ered az apa és a fiú, az idősebb testvér és a fiatalabb testvér, valamint a férj és a feleség társadalmi kapcsolatának fontossága és a gyermeki jámborság alapvető erénye. A rokonok köréből kiindulva a *ren* gyakorlásának aztán egyre több emberre kell kiterjednie, és végül az ég alatt mindenkit át kell ölelnie (Liang, 2-3. kk1968.,.).

II "Datong" Kang Youwei gondolkodásában

Körülbelül két évezreddel azután, hogy a "*datong*" fogalma először a *Rítusok Könyve Liyun* fejezetében fogalmazódott meg, a "*datong*" ismét a kínai politikai és társadalmi gondolkodás előterébe került, amikor a kínai gondolkodók szembesültek a Nyugat és a modernizáció kihívásaival. Dr. Szun Jat-szen, az 1912-ben létrehozott Kínai Köztársaság alapítója jól ismert volt a *Liyun datong* szakasz nagyrabecsüléséről, és azt mondta, hogy a Három népi elvek célja² - az általa a Kínai Köztársaság ideológiai alapjaként kidolgozott politikai doktrína - a *datong* megvalósítása volt (Zhang, 1988, 6. o.). Halálakor a sírjára a "*tianxia weigong*" ("a világot mindenki egyformán osztja meg", ez a mondat a *Liyun datong* szakaszból származik) mondatot írták, amelyet életében nagyon szeretett. Figyelemre méltó

² A három alapelv a nép nemzeti öntudatának elve, a népjogok elve és a nép megélhetésének elve.

hogy a *datong* politikai ellenfele, Kang Youwei kedvenc fogalma is volt, aki ellenezte a forradalmat, de a békés alkotmányos reformot és az alkotmányos monarchia létrehozását támogatta. Kang konfucianus gondolkodó, politikai aktivista és Kína politikai és társadalmi reformjának lelkes szószólója volt. Egyik könyvében, az 1902-ben befejezett (Hsiao, 1975, 480. o.), de csak posztumusz megjelent *Datong shu című* könyvében (1935Thompson, 31. o.1958,) a *datong* eredeti és radikális értelmezését terjesztette elő, amelynek e tanulmány további részében a legtöbbet szentelünk.

Mielőtt rátérnénk magára a *Datong shu* központi tézisére, először is be kell mutatni a tézis két fontos összetevőjét vagy "építőkövét". Ezek a *ren* (jóindulat vagy szeretet) konfucianus tanítása és a történelem elmélete, amelyet He Xiu (az utolsó Handinasztia idején írt) munkájában, a *Tavaszi és őszi Évkönyvek Gongyang-kommentárjában* dolgozott ki.

A *ren* az egyik legfontosabb erény vagy érték, amelyet a konfucianizmus hirdet. Jótékonyásként vagy szeretetként fordítható, és az emberek közötti emberség, szimpátia és empátia érzésére utal. A *ren* mint végső erkölcsi elv jelentőségét Konfuciusz *Analektusaiból* (XV. könyv, 9. szakasz, ford. D. C. Lau) a következő szakasz mutatja be: "A céltudatos urak és a jóindulat (*ren*) emberei számára, bár elképzelhetetlen, hogy a jóindulat rovására igyekezzenek életben maradni, előfordulhat, hogy a jóindulat megvalósulása érdekében a halált is el kell fogadniuk." A jóindulat megvalósulása érdekében. Ahogyan Chan Wing-tsit (1967, 356. o.), a kínai filozófia egyik vezető szaktekintélye rámutatott,

Ez a szeretet [*ren*] természeténél fogva egyetemes, de kell, hogy legyenek különbségek, vagyis egy rend vagy fokozat az alkalmazásban, kezdve a szülők iránti szeretettel. ... A *Jen* [*ren*] nemcsak az összes emberi lényre, hanem a világegyetemre is kiterjed, az ember és a világegyetem így egy testet alkot. ... A *Jen* nem pusztán egy magatartás vagy tudatosság, hanem egy aktív és dinamikus kapcsolat az ember és minden dolog között. ... A *Jen* minden jószág alapja, az "ember elméje", és a forrása mindannak, ami a világegyetemben létrejön. ... Mint ilyen, a *jen* egyszerre etikai és metafizikai.

Kang Youwei a *renről* szóló konfucianus gondolkodás hosszú hagyományára támaszkodva alakította ki saját értelmezését a *renről*, amely fogalomnak központi jelentőséget tulajdonított gondolatrendszerében. Liang Qichao, Kang tanítványa, aki a huszadik század eleji Kína vezető értelmiségijeként és politikai aktivistájaként éppoly híres volt, mint Kang, a következőket írta Kang életrajzában: "K'ang mester filozófiája az egyetemes szeretet iskolájának filozófiája. Tanításában a *jen* [*ren*] volt az egyetlen alapelv, úgy vélte, hogy a világ alapítása, minden teremtmény születése, az államok létezése és az erkölcsi intézmények fejlődése mind ezen alapul". (Chan, 1967, 357. o.)

Mi tehát a *ren* lényege a Kang által értelmezett értelemben? Menciusra támaszkodva Kang hangsúlyozta, hogy a *ren* az együttérző elme vagy "az elme, amely nem bírja elviselni mások szenvedését" (*burenren zhixin*).

Mencius szerint,

Akiben nincs meg az együttérzés szíve, az nem ember, akiben nincs meg a szégyen szíve, az nem ember, akiben nincs meg az udvariasság és a szerénység szíve, az nem ember, és akiben nincs meg a jó és rossz szíve, az nem ember. Az együttérzés szíve a jóindulat [*ren*] csírája; a szégyen szíve a kötelességtudásé; az udvariasság és szerénység szíve a rítusok betartásának szíve; a jó és rossz szíve a bölcsességé. Az embernek ez a négy csírája van, ahogyan négy végtagja is van. (Mencius, II. könyv, A. rész, fordó., D. C. Lau)

Ez a szakasz azt sugallja, hogy a *ren* egyike az emberiséget meghatározó négy alapvető erénynek. De ahogyan Chan Wing-tsit (1967, 358-9. o.) rámutatott,

K'ang filozófiájában ezzel szemben a *jen* nem egy konkrét erény, hanem az általános erény, mindannak az alapja, ami jó és igaz. A *jen* mint általános erény fogalma Konfuciusig nyúlik vissza. K'angnál az az újdonság, hogy az együttérzés érzését nem egy bizonyos erény értelmében értelmezi, mint Mencius, hanem általános erényként.

A *ren-tan* mellett egy másik szellemi forrás, amelyre Kang a *datongról* szóló munkájában támaszkodott, a *Tavaszi és Őszi Évkönyvek Gongyang-kommentárjából* származó történelemfilozófiai tudományosság. Egy ilyen filozófiát egyértelműen He Xiu konfuciánus tudós (Kr. u. 129-182) fogalmazott meg az utolsó Han-dinasztia idején, a *Chunqiu Gongyang jiegu* (*Magyarázatok a Tavaszi és őszi évkönyvek (Chunqiu) Gongyang-kommentárjához*) című könyv szerzője. Szemben a kínai hagyományban elterjedt nézettel, amely szerint Kína írott történelme a rend és a rendetlenség ciklusaiból áll, He Xiu a *Chunqiu Gongyangból* a történelem "három korszakból" álló értelmezését vezette le: a rendetlenség kora (*shuailuan shi*), amelyet a növekvő béke kora (*shengping shi*, más fordításban: a növekvő béke és egyenlőség kora), majd az egyetemes béke kora (*taiping shi*, más fordításban: a teljes béke és egyenlőség kora) követ. He Xiu úgy értelmezte a Lu állam történetét, ahogyan azt a *Chunqiu* elbeszéli, hogy az a három szakasz szerint bontakozik ki, amelyek nemcsak időbeli, hanem térbeli dimenziót is tartalmaznak - az idők folyamán egyre több terület kerül a civilizáció szférájába. E történelemelmélet vagy -filozófia szerint az idők folyamán van és lehet társadalmi fejlődés, a kultúra vagy civilizáció fejlődésének alacsonyabb szintjén lévő társadalom a fejlődés magasabb szintjére fejlődik.

Kang Youwei gondolatának eredetisége és zsenialitása abban rejlik, hogy a *ren*

és a *Gongyang* történelmi elméletét, hogy az emberi történelmi fejlődésről olyan elképzelést alkosson, amely szerint az emberi történelem fejlődésének szakaszai során a *ren* értéke vagy eszménye növekvő mértékben valósul meg, és a *ren* megvalósulásának legmagasabb fokát a *datong* ősi fogalmával hozza összefüggésbe. A *ren* növekvő megvalósulását a kultúra, az oktatás és az erkölcsi műveltség emelkedő szintje kíséri az emberek körében,³ valamint a társadalomban tapasztalható egyenlőtlenségek fokozatos csökkenése. Ez a gondolatmenet nemcsak magában a *datong shuban*, hanem Kang más írásaiban is nyilvánvaló. A *Mengzi wei (Mencius ezoterikus jelentései)* című művében azt írta:

Konfuciusz három szakaszból álló rendszert vezetett be. A rendezetlenség korában a *jen [ren]* nem terjeszkedhet messzire, és ezért az emberek csupán a szüleikhez ragaszkodnak. A közelgő béke korában a *jen* kiterjed a saját fajtájára, és ezért az emberek emberségesek minden emberrel szemben. Az Egyetemes Béke [Nagy Egység vagy *datong*] korában minden teremtmény egységet alkot, és ezért az emberek minden teremtményt is szeretnek. A *jenben* van megkülönböztetés és fokozatosság, mert a történelmi fejlődésnek vannak fokozatai. (fordítás: Chan, 367. o1967,.)

Kang *Liyun zhu (Kommentár a Liyunhoz)* című művének következő passzusa, amely a hagyományos konfuciánus szemszögből minden bizonnyal radikálisnak tekinthető, megelőlegezi Kang *Datong shu* című művének alábbi tárgyalását:

Az, hogy vannak államok, családok és ének, azt jelenti, hogy minden egyes egyén fenntartja az önzés szféráját. Ez teljes mértékben sérti az Egyetemes Elvet (*gongli*) és akadályozza a fejlődést. ... Ezért nemcsak az államokat kellene megszüntetni, hogy ne legyen többé harc az erősek és a gyengék között; a családokat is meg kellene szüntetni, hogy ne legyen többé egyenlőtlenség a szeretetben és a ragaszkodásban [az emberek között]; és végül magát az önzést is el kellene száműzni, hogy a javakat és szolgáltatásokat ne használják fel magáncélokra. ... Az egyetlen [igaz út] a világ közös megosztása mindenki által (*tienxia weigong*) ... A közös megosztás azt jelenti, hogy mindenkit egyformán kezelünk. Nem szabadna különbséget tenni magas és alacsony, gazdag és szegény között, nem szabadna elkülöníteni az emberi fajokat, nem szabadna egyenlőtlenséget tenni a nemek között. ... Mindenkit a közös vagyonból kell taníttatni és eltartani; senki sem függhet a magánbirtoktól. ... Ez a Nagy Közösség [*datong*] útja, amely az Egyetemes Béke Korában uralkodott. (fordítás a Hsiao-ban, 499. o1975,.)

Annak érdekében, hogy megértsük Kangnak az egyetemes béke korában a *datongról* alkotott elképzelésének további részleteit, forduljunk most magához a *Datong shu* című könyvéhez. A könyv tíz részből áll, és minden rész több fejezetre tagolódik. A könyv I. része bemutatja a könyv alapgondolatait. Az I. rész címe: "Belépés a világba és az egyetemes szenvedés meglátása". E rész első szakaszának címe: "Bevezetés: Az emberek együttérző természetűek". Valószínűleg buddhista szemléletmódok hatására, ez

³ Zhang Xiang (2009) hangsúlyozza a kultúra és az oktatás (*wenjiao*), illetve a művelődés (*jiaohua*)

fontosságát Kang filozófiájában a *datong* felé való haladásról.

hangsúlyozza a szenvedés tapasztalatának egyetemességét a világban. "[M]eglátjuk, hogy az egész világ nem más, mint a bánat és a nyomorúság világa, az egész világ minden embere nem más, mint szomorú és nyomorult ember". (Thompson, p1958., (63D63); a *Datong shu-ra* való későbbi oldalhivatkozások, amelyeket a továbbiakban Dx-nek rövidítünk (x az oldalszám), szintén a *Datong shu* Thompson általi fordítására való hivatkozások.) Az emberek azonban a boldogságot keresik, és nem akarnak szenvedni. "[A]z égbolt alatt mindenki, akinek élete van, csak az örömet keresi, és kerüli a szenvedést." (D71) Kang a továbbiakban azt az utilitarista érvet hozza fel, hogy a jó és a rossz közötti különbségtétel attól függ, hogy elősegítik-e a boldogságot és minimalizálják-e a szenvedést. "Olyan törvények felállítása és olyan tanítások megalkotása [az Útról], amelyek az embereket boldogságra és [teljesen] szenvedés nélküli életre készítik: [ez] a Jónak a legjobb [formája]." (D71)

Kang szerint az emberek nem közömbösek mások szenvedése iránt. "Én magam is egy test vagyok. Egy másik test szenved; nincs kapcsolata velem, mégis nagyon aprólékosan együtt érzek vele. Mozogva szenvedek; ülve elgondolkodom [rajta]". (D63) Ez azért van, mert az embereknek megvan az "együttérző elme". (D64) Az együttérző elme az emberiség lényegéhez tartozik. "[Ha az emberek elszakítják azt, ami az együttérző szeretetüket alkotja, akkor emberi mivoltuk megsemmisül". (D64) Másrészt, minél jobban megértjük, mi történik valójában a világban, annál nagyobb lesz az együttérzésünk mások iránt. "[A]kiknek nagy az észlelőképességük és a tudatosságuk, azoknak a *jen-elme* is nagy. A határtalan szeretet határtalan észlelőképességgel jár együtt." (D67)

Visszatérve a szenvedés és a boldogság témájához, Kang rámutat, hogy az egyének boldogsága összhangban van az emberi lények társadalmiságával és szolidaritásával, sőt, annak függvénye. "Csoportban lenni és gyűlölni a magányt, kölcsönösen segíteni és kölcsönösen segíteni, ez az, ami az ember természetének örömet okoz. Ezért az apák és fiúk, férjek és feleségek, idősebb és fiatalabb testvérek kölcsönös bensőségessége, kölcsönös szeretete, kölcsönös vendégszeretete és kölcsönös segítése - amelyet nem változtatnak meg a nyereség vagy veszteség, illetve a nehézségek szempontjai - az, ami örömet okoz az embernek." (D69)

Kang szerint a társadalmi intézményeket, mint például a családot és az államot a bölcsek - a "*jen* személyek" (D63) - hozták létre az ókorban az emberiség javára. "A bölcsek, mivel az ember természetének örömet szerzett, és hogy összhangban legyenek azzal, ami az emberi dolgokban természetes, akkor a családjogot alkották meg, hogy irányítsák azokat. Azt mondták, hogy az apa irgalmas, a fiú gyermeki; az idősebb testvér barátságos, a fiatalabb testvér tisztelettudó; a férj egyenes, a feleség engedelmes." (D69) Hasonlóképpen "[a]zért, amit az ember természete nem tud elkerülni, és hogy összhangban legyen azzal, ami az emberi dolgokban és az idők körülményei között természetes, a bölcsek a nevükben államokat, törzseket, uralkodókat, minisztereket és kormányzati törvényeket hoztak létre. Ez a módszer egyszerűen [azt a célt szolgálja], hogy az ember elkerülhesse a szenvedést, és semmi mást". (D70)

Miközben megerősíti az ilyen társadalmi intézmények hasznosságát és legitimitását, Kang arra is rámutat, hogy ezek a kor körülményeitől függenek, és hogy az

intézmények

8

az eredetileg törvényes céllal létrehozott jogszabályok gyakorlati működésük során elnyomóak lehetnek és szenvedést okozhatnak.

Még ha vannak is bölcsek, akik a törvényeket megállapítják, nem tehetik meg, hogy ne a kor körülményei és a szokások tiszteletreméltósága szerint határozzák meg azokat. A fennálló általános viszonyokat és a régóta fennálló elnyomó intézményeket ennek megfelelően erkölcsileg helyesnek tekintik. Ily módon a kölcsönös segítségnyújtás és védelem kezdetben jó törvényei a végén szenvedést okoznak túlzott elnyomó jellegük és egyenlőtlenségük miatt. (D72)

Kang ezután a "három korszak" elméletére hivatkozik - amelyet magának Konfuciusznak tulajdonít -, mint ami megoldást kínál erre a problémára. (D72) A társadalmi intézmények az idők folyamán fejlődhetnek és fejlődni is fognak, hogy a fejlődés és a tökéletesség egyre magasabb szintjeit éri el. "[A] Rendetlenség kora után [a világ] átvált [először] a növekvő béke és egyenlőség, [és végül] a teljes béke és egyenlőség korszakára; a kis béke és boldogság kora után [a világ] az Egy világ kora felé fog haladni." (D72) Kang úgy vélte, hogy a Rendezetlenség Korában él, de képes volt kidolgozni, hogyan valósulhat meg a "Teljes Béke és Egyenlőség Egy Világának Útja". (D72)

Kang úgy dolgozza ki ezt az Utat, hogy először azonosítja és osztályozza a világban lévő szenvedés típusait vagy formáit, majd nyomon követi azok okait vagy forrásait, és ezután megtervezi a gyógymódokat. Kang a szenvedés hat fajtáját azonosítja, amelyeket a könyv I. részében hat különálló fejezetben tárgyal. A hat kategória mindegyikét elemzi, és tovább osztja alkategóriákra. A hat kategória a következő: "az életből eredő szenvedések", "a természeti csapásokból eredő szenvedések", "az emberi élet baleseteiből eredő szenvedések", "a kormányzatból eredő szenvedések", "az emberi érzésekből eredő szenvedések" és "az emberek által leginkább becsült dolgoktól eredő szenvedések" (D73-4). Kang úgy vélte, hogy a legtöbb szenvedés végső soron a kilenc határ (*jie*, alternatív fordításban "megkülönböztetés") létezésének tulajdonítható (D74-5): (1) "nemzet-határok" ("területi határok és törzsek szerinti felosztás"); (2) "osztály-határok" ("nemes és nemtelen, tiszta és tisztátalan"); (3) "faj-határok" ("sárga, fehér, barna és fekete [bőrtípusok] szerinti felosztás"); (4) "nem-határok" ("férfi és nő szerinti felosztás"); (5) "család-határok" ("apa és fiú, férj és feleség, idősebb és fiatalabb testvér magánkapcsolata"); (6) "foglalkozás-határok" ("a mezőgazdaság, az ipar és a kereskedelem magántulajdona"); (7) "rendezetlenség-határok" ("egyenlőtlen, nem alapos, eltérő és igazságtalan törvények léte"); (8) "faj-határok" ("az ember és a madarak, állatok, rovarok és halak közötti elkülönülés léte"); és (9) "szenvedés határai" ("[ez azt jelenti], szenvedéssel, szenvedést okozva").

Kang ezután kijelenti, hogy "[a] szenvedés orvoslása tehát e kilenc határ eltörlésében rejlik". (D75) Könyvének további részei (II-X. rész) mindegyike a kilenc határ egyikének eltörléséről szól. Kang nézete szerint mind a kilenc határ teljesen feloldódik majd a *datong* világában, a Korszak

Teljes béke és egyenlőség. Kangnak erről a világról a *Datong shu* című művében alkotott portréját joggal nevezték "a kínai szellemtörténet legötletesebb utópisztikus konstrukciójának" (Hsiao, 1975, 500. o.)⁴ és "a legjelentősebb műnek, amely a maga nemében eddig született, akár Nyugaton, akár Keleten". (Thompson, 1958, 55. o.) Ez az emberiség - és nem csak a kínai nép - közös javának víziója.⁵

-- a hagyományos kínai filozófia ihlette egy olyan döntő történelmi pillanatban, amikor ez a gondolkodási hagyomány először került kapcsolatba a modern nyugati gondolkodással. A hagyományos konfucianus filozófia radikális újraértelmezését is jelenti.⁶

Kang *datong* világában (Thompson, 1958) a család, a magántulajdon, az állam és az általunk ismert társadalmi osztályok megszűnnek létezni. A világ nem lesz többé szuverén nemzetállamokra osztva, hanem egy világkormány fogja irányítani. A Föld bolygó egyenlő méretű közigazgatási körzetekre lesz felosztva, amelyek mindegyike helyi demokratikus önkormányzatot fog gyakorolni. A férfiak és nők között teljes egyenlőség lesz, és a társadalom nem lesz többé osztályokra osztva. A vagyon közös használatban lesz, és a gazdasági tevékenységek nem a magánnyereséget fogják szolgálni, hanem a közjót fogják szolgálni. A család mint társadalmi intézmény feladatait olyan közintézmények veszik át, mint az óvodák és iskolák, amelyek a gyermekek nevelését és oktatását, valamint a betegeknek fenntartott kórházakat és az idősek számára fenntartott intézményeket veszik át. A házasság többé nem lesz tartósnak szánt jogi és társadalmi kötelék, hanem egy megújítható, rövid távú szerződés lesz. A homoszexuálisok tetszésük szerint gyakorolhatják életmódjukat. Az eutanázia megengedett lesz. Az állatokkal nem fognak kegyetlenül bánni, és a *datong* világ evolúciójának végső szakaszában az állatokat többé nem fogják megölni élelemért, hanem az emberiség vegetáriánus életmódot fog folytatni. Nem lesz társadalmi különbségtétel az emberek között, kivéve, hogy a nagy *ren* vagy tudással rendelkező személyek tiszteletjelvényeket kapnak, amelyeket viselhetnek. A *datong* világban az életben a legmagasabb szintű eredmény az önművelés és a spirituális megvilágosodás keresésével és a buddhává válással járó gyakorlat lesz.

Bár Kang *datong* világának számos döntő eleme emlékeztet a Karl Marx által a történelmi fejlődés és a társadalmi fejlődés végső céljaként aposztrofált kommunista társadalomra, alapvető különbségek vannak Kang és Marx között az alapfeltevések és a társadalmi fejlődés általuk elképzelt dinamikája tekintetében (Thompson, 1967). Marx az emberek "önző" anyagi vagy gazdasági érdekeit hangsúlyozta az egyes társadalmi osztályok tagjaiként; Kang úgy vélte, hogy valamennyi

⁴ Kang utópiájának és a nyugati utópiának (beleértve a marxizmust is) összehasonlítását lásd Malmqvist (1991).

⁵ Wang Hui (2008, 7. fejezet) hangsúlyozza a Kang gondolkodásában rejlő univerzalizmust. Kang gondolkodásában feszültséget azonosít a *datong* univerzalista logikája és a kínai nemzet megerősítésének (és a világban elfoglalt gyenge helyzetéből való kimentésének, különösen a nyugati hatalmakkal és Japánnal szemben) logikája között.

⁶ Chang Hao (2002, 174-204. o.) rámutat a konfucianizmus Kang általi értelmezésének vagy újraértelmezésének radikális jellegére.

az emberi lényeknek együttérző elméjük van, és a másokkal való törődés az emberi lét lényegéhez tartozik. Marx a társadalom alapvető megosztottságának az osztálymegosztást tartotta; Kang az osztálymegosztást csupán a kilenc "határ" egyikeként azonosította, amelyek küzdelmeket, konfliktusokat és szenvedést szülnek, és gondolkodásában más megosztottságok, például a nemek, a faji vagy etnikai csoportok vagy a nemzetállamok közötti megosztottságok ugyanolyan fontosak, ha nem fontosabbak. Marx úgy vélte, hogy az osztályharcok és az erőszakos forradalmak szükségesek és elkerülhetetlenek a kommunizmus megvalósítása érdekében; Kang azt sugallta, hogy a fejlődés a teljes béke és egyenlőség korának *datong* világa felé természetes, fokozatos és spontán folyamat, amelyben *a ren* egyre fokozódó mértékben fog megvalósulni. Ez egy olyan folyamat is, amelyben a kultúra vagy civilizáció, a nevelés, az erkölcsi műveltség, a tudatosság és a megvilágosodás növekvő szintje fog megvalósulni a társadalomban élő emberek körében.⁷

Kang néhány javaslata a *datong* világgal kapcsolatban könnyen érthető a *renbe* vetett hite és haszonelvű hajlamai miatt. Például egy világhatalom létrehozása véget vet a háborúknak, amelyek az emberi történelemben a szenvedés egyik fontos okozói voltak. A homoszexuálisok jogainak elismerése és az eutanázia engedélyezése szintén úgy értelmezhető, mint ami a szükségtelen szenvedés csökkentését és a boldogság lehetőségének maximalizálását szolgálja. Ezen és más eszmék, mint például a nők jogai, a nemek közötti egyenlőség, a demokratikus önkormányzat és az állatokkal való emberséges bánásmód kidolgozása során Kang valóban rendkívül progresszív volt, és jóval megelőzte korának uralkodó értékeit (különösen Kínában, amely a 19th. század végén a társadalmi, politikai és szellemi modernizáció terén elmaradt a Nyugat mögött). Valóban, néhány "utópisztikus" elképzelését, amelyek az ő idejében Kínában bizonyára fantáziadúsak voltak, ma már a világ egyes részein megvalósították, máshol pedig folyamatban van a megvalósításuk - több mint egy évszázaddal Kang írása után.

Vegyük például az állatokkal való bánásmódot, amellyel a könyv IX. része foglalkozik, melynek címe "a fajták határainak megszüntetése, és minden élő [dolog] szeretete". Kang rámutat, hogy "az ember csupán a teremtmények egyik fajtája" (D264), és az ember és a többi élőlény közötti különbségtétel a "faj" megkülönböztetése, amely "nem több, mint a megjelenés és a fizikum megkülönböztetése" (D264). A házasított állatokról írva Kang rámutat, hogy "[m]iközben figyelembe vesszük, hogy intelligencia tekintetében nem állnak messze az embertől, hogy nekik is vannak rémület- és fájdalomérzeteik, hogy nem jelentenek veszélyt a túlélésünkre, és nem nélkülözhetetlenek táplálkozásunkhoz, akkor a természetes elvek ellen való és a legnagyobb könyörtelenség, ha megöljük őket". (D266) Kang azonban úgy vélte, hogy az állatok megölésének buddhista tilalma "jelenleg nem valósítható meg. Konfuciusz útja három lépcsőben halad: a rokonok szeretete, az összes ember szeretete és végül az összes teremtmény szeretete. A szakaszok [természetesen] megfelelnek a három korszaknak". (D266) Kang úgy vélte, hogy a "fokozatos fejlődés" (D267) megvalósítható, és még azután is, hogy a világ belépett a *datong* korszakba, még mindig három különálló fejlődési szakasz lesz, ami az emberiség és a többi állat közötti kapcsolatot illeti. Az első szakaszban az emberiség tartózkodni fog az olyan állatok megölésétől, amelyek

⁷ Lásd a fenti 3. megjegyzést.

"intelligens és hasznos" (D267). "[A]z [az a szakasz, amelyben még mindig] húsevés és élő [lények] megőlése van, az Egy Világ [*datong*] Rendezetlenség Korszaka; [az a szakasz, amelyben] elektromos gépeket [használnak] az állatok levágására, az Egy Világ Fokozódó Béke és Egyenlőség Korszaka; [az a szakasz, amelyben] az ölés tilos, és a vágy [az állatok megőlésére és megevése] megszűnik, az Egy Világ Teljes Béke és Egyenlőség Korszaka." (D267). (D267)

Kang nézete az állatokkal szembeni jóindulat fokozatos megvalósításáról összhangban van és szerves része a fokozatos fejlődés filozófiájának, amely nemcsak azt írja elő, ami progresszív, hanem azt is hangsúlyozza, hogy nem lenne helyénvaló, sőt, akár kontraproduktív is lehet, ha a teljes béke és egyenlőség korának megfelelőt egy korábbi korban próbálnánk megvalósítani (Zeng, 2009, 249. o.).⁸ Kang maga is jól felismerte, hogy a Teljes Béke és Egyenlőség Korára vonatkozó előírásai olyan radikálisak, hogy ha azonnal nyilvánosságra kerülnének, nem lenne pozitív hatása a kor társadalmára. Ezért volt az, hogy Kang még életében nem adta ki a *Datong shu* teljes szövegét (Li, 1990, 174., 177. o.). Kang tehát csak az emberiség távoli jövőjéről való gondolkodásában volt radikális; életében, tetteiben és politikai érdekérvényesítésében sokkal konzervatívabb volt, mint sok kortársa (Spence, 1981). Valóban ellenezte a kínai forradalmároknak a mandzsu dinasztia megdöntésére irányuló kísérletét, és ehelyett az alkotmányos monarchia létrehozását javasolta. Ez összhangban volt a politikai fejlődésről szóló elméletével (Zeng, 253. o.247,2009.,; Wang Rongzu, 1988, 40. o.): a rendezetlenség korának, a növekvő béke és egyenlőség korának és a teljes béke és egyenlőség korának megfelelő politikai rendszerek az abszolút monarchia, az alkotmányos monarchia és a demokratikus republikanizmus. Kang úgy vélte, hogy Kína korabeli viszonyai olyanok voltak, hogy a demokratikus republikanizmus korai lenne.

Kang *datongról* szóló gondolatainak legradikálisabb és legvitatottabb része a család mint társadalmi intézmény eltörlésére vonatkozik a *datong* világában. Mivel a hagyományos konfucianus etika a családon belüli emberi kapcsolatokat mindennél többre értékeli, és a gyermeki jámborságot és más, a családtagok között gyakorolt erényeket részesíti előnyben, hogyan vagy miért jutott Kang erre a radikális gondolatra? E kérdés megválaszolásához a könyv VI. része érdemel alapos vizsgálatot. Ennek címe: "A családi határok eltörlése és a "Mennyei emberré válás"" (D169). Megvilágítja a családnak a konfucianizmus által felvetett alapelveit, rámutat arra, hogy a történelem folyamán milyen pozitívan járultak hozzá a kínai társadalomhoz, és mégis amellet érvel, hogy a *datong* világában fel kell váltani őket.

Kang a könyv VI. részét azzal kezdi, hogy rámutat arra, hogy "a szülők utódaik iránti szeretete minden élet alapfeltétele" (D169). Az ilyen szeretet "spontán", és "az Ég[adományozott] (vagy Természetes) természet, a *jen* gyökere". (D169) "A család az egész világon minden ember alapvető intézménye. A családon mi

⁸ Lásd még Kang *Liyunhoz írt* kommentárjának egy részletét, in: *Mengzi wei, Liyun zhu, Zhongyong zhu* (1987), 241-2. o.

a bölcsőtől a síríg védelemre, támogatásra és lelki vigaszra szorulnak." (D173) Ami a gyermeki jámborságot illeti, Kang szerint ez a kapott szívességekért való viszonzás alapvető erkölcsi elvén alapul. "Nincs olyan kegyelem, nincs olyan erény, amely összehasonlítható lenne a szülőkével, akiknek a létezésünk tényét köszönhetjük. ... A viszonzás elve egyetemes, megváltoztathatatlan elv. Mivel a legnagyobb kötelességünk a szüleinkkel szemben van, a legnagyobb felelősségünk az, hogy ezt az adósságot visszafizessük. Konfucius hangsúlyozta a gyermeki hűséget, mivel ezt egyszerűen ennek az adósságnak a viszonzásának tekintette." (D173-4) Kang úgy véli, hogy a konfucianus családética és a családdal és klánnal kapcsolatos kínai társadalmi gyakorlatok, amelyeket "Konfuciusz a rendezetlenség kora számára ... [hozott létre], nagyon is elősegítik a szaporodást és a hasonló jellegű csoportokba való tömörülést" (D171), és jelentősen hozzájárultak a kínai civilizációhoz és annak népességnövekedéséhez. "[A] kínai rendszer a család végső fejlődése". (D171)

Kang a továbbiakban rámutat arra, hogy "a család a Rendezetlenség és a növekvő béke és egyenlőség korszakának szükségszerűsége [mert ez "az emberek közötti kölcsönös támogatáshoz nélkülözhetetlen intézmény" (D182)], de a teljes béke és egyenlőség korszakának [eléréséhez] a legkárosabb dolog". ... ha el akarjuk érni a teljes egyenlőség, a függetlenség és az [emberi] természet tökéletességének szépségét, akkor ezt csak az állam, csak a család eltörlésével lehet [elérni]". (D183) Mi a baj tehát a családdal mint tartósan fenntartandó társadalmi intézménnyel? A VI. részben több érvelési szál is felfedezhető. Először is Kang rámutat, hogy a gyermeki jámborság, bár jó eszmény, gyakran nem gyakorolják (D173), és nem több, mint "üres eszmény" (D176). "Kevesen vannak, akik ellen tudnak állni saját vágyaik hívásának, és helyette szüleikkel törődnek". (D176) "[A]miért nehéz a gyermeki hűség, és könnyű a [szülői] együttérzés, az teljesen és kizárólag a véleményeknek köszönhető. [Ha a szülők és a gyermekek] képtelenek azonos véleményt vallani, akkor képtelenek együtt élni" (D179). Másodszer, Kang kiemeli "az együttélésre kényszerített családtagok szenvedéseit" (D179), amelyek közé tartoznak a viszályok és veszekedések okozta szenvedések - "elkerülhetetlen következményei annak, hogy több emberi lényt kényszerítenek együtt élni, ... minden előítéletükkel, különleges vonzalmukkal, ellenszenvükkel, gyarlóságukkal és keresztbe-kasul állásukkal. Ez a helyzet Kínában a legrosszabb, a nagycsaládos rendszer miatt" (D179). Harmadszor, és ez a leglényegesebb, Kang a családtagokkal való törődést és törődést az önzéssel hozza összefüggésbe, és a családot mint társadalmi intézményt akadályának tekinti egy olyan társadalom megvalósításának, amelyben mindenki a közjónak szenteli magát, és minden személy, legyen az férfi vagy nő, egyenlőséget és autonómiát élvez, és a társadalom jól gondoskodik róla:

Ha vannak családok, akkor van önzés. (D180) ... A család túlságosan kizárólagos: a szülők csak a saját gyermekeiknek próbálják megadni a legjobbat. Mivel nagyon kevés a gazdag és magas osztályba tartozó család a szegény és alacsony osztályba tartozó családokhoz képest, és mindegyik csak a sajátjának ad, amennyire csak tud, ebből következik, hogy soha nem lehet általános egyenlőség, és hogy mindig csak néhányan lesznek egy nemzetben, akik erősek, intelligensek, jók és bátrak, és rengetegen, akik gyengék, ostobák, gonoszak és gyávák. (D179-180) ... Ha az emberek önző módon ragaszkodnak

saját családjukat, akkor a magántulajdont nem lehet közvagyonként használni, és nincs miből nyilvánosan támogatni az egész világ népét; de számos szegény és szenvedő ember van. (D182) ... Ha az emberek mind önző módon a saját családjukhoz ragaszkodnak, akkor nem nagyon lehet közkiadásokat kivetni a közjóságok biztosítására. (D182)

Kang előrevetíti és megválaszolja a család eltörléséről szóló elképzelésével szembeni egyik lehetséges alapvető ellenvetést. "Azt lehet mondani, hogy a szülők számára a gyermekeikkel való együttlét [a mi] Mennyei [adományozott] természetünk velejárója; és hogy lemondani róluk ellentétes a természeti elvekkkel. És mégis manapság Franciaországban, Amerikában és Ausztráliában sok a törvénytelen gyermek. ... Miután a férfiak és a nők szabadok lesznek, szükségszerűen sok törvénytelen gyermek lesz." (D186) Kang tehát arra utal, hogy az emberi természet nem olyan, hogy a család és a családban való élet elengedhetetlenül szükséges a megvalósulásához. A család eltörlése azonban nem olyan cél, amelyet azonnal el lehet vagy el kell érni. "[A]z út, amelyen eljuthatunk oda. Elnyerése fokozatos lesz; [nekünk kell] rendezett sorrendben haladni a tökéletesítés felé". (D184)

III Gondolatok a datongról és a közjóról

A fentiekből látható, hogy mind a *Rítusok Könyvének* több mint két évezreddel ezelőtt írt *Liyun* szakasza, mind Kang Youwei több mint egy évszázaddal ezelőtt írt *Datong shu* című műve a *datong* fogalmát használja az emberi társadalomban a közjó eszméjének kifejezésére. A *datong* filozófiája úgy értelmezhető, mint a kínaiak hozzájárulása a közjóról való egyetemes gondolkodáshoz. A *Liyunban* a *datong*, a *xiaokanggal* ellentétben, az emberi társadalmi lét egy ideális állapotára utal, amely valószínűleg a távoli múlt mitikus aranykorában valósult meg. A *Datong shu-ban* ugyanez a *datong* kifejezés egy olyan távoli jövőbeni ideális világ leírására szolgál, amikor a társadalmi fejlődés már eljutott a teljes béke és egyenlőség korszakáig. Mindkét *datong világban* "a világot mindenki egyformán osztja meg" ("*tianxia weigong*"). Az emberi törekvések inkább a közös javakra irányulnak, mint az önző vagy magánjellegű vágyak kielégítésére. A tulajdon közös tulajdonban van. A társadalomban mindenki jólétéről jól gondoskodnak. A *ren* gyakorlása nem korlátozódik a családtagokra, hanem egyfajta egyetemes testvériségben mindenkire kiterjed.

Míg a *Liyunban* a *datongról* szóló értekezés mindössze egy bekezdés hosszú, Kang Youwei a *datong* világának elméleti alapjait és gyakorlati részleteit dolgozza ki a témáról szóló könyvhosszúságú munkájában. Az elméleti alapok közé tartozik a *ren* konfucianus tanítása, amelyet Kang az együttérző elme néven értelmez, valamint a *Gongyang* filozófiája, amely a történelmet a három korszakban kibontakozó fejlődésként értelmezi. Mármost amennyiben a *ren* mások iránti szeretetet, mások jólétéről való gondoskodást és aggodalmat jelent, szükséges olyan kritériumokat kidolgozni, amelyek alapján meghatározható, hogy mi a jó mások számára, és miből áll a jólétük. Kang itt azt az utilitarista kritériumot fogadja el, amely szerint a boldogság vagy az öröm jó, a fájdalom és a szenvedés pedig rossz, azzal a megkötéssel, hogy az emberi természet olyan, hogy az egyének boldogsága szorosan összefügg és függ a társas és

szolidaritás egy közösségen belül.

Így az emberi természet mint *ren a* mindenki közös javának megvalósítására törekszik, amely a szenvedés minimalizálásából és a boldogság lehetőségének maximalizálásából áll. A történelem mint haladás filozófiája azt sugallja, hogy a társadalmi evolúció és a történelmi fejlődés során a *ren* egyre nagyobb mértékben valósulhat meg. A kérdés tehát az, hogyan lehet a szenvedést minimalizálni és a boldogságot maximalizálni. A buddhista gondolkodásmód hatására Kang a szenvedést az emberi létezéshez elválaszthatatlanul kapcsolódó egyetemes jelenségnek tekinti. Ezután kifejti azt az eredeti gondolatot, hogy a szenvedés a "kilenc határ" létezésének következménye, amelyek fokozatos feloldódása fogja bevezetni a teljes béke és egyenlőség korának *datong* világát. A "kilenc határ" és feloldódásuk elmélete tehát Kang legfontosabb hozzájárulása a *datong*-gondolkodás kínai hagyományához.

Kang tézise szerint a közjó végső megvalósulása az emberi társadalmi létben a "kilenc határ" feloldásában áll, ami többek között magában foglalja a szuverén nemzetállamok eltörlését és egy helyi szinten demokratikus autonómiával rendelkező világkormány létrehozását, a társadalmi osztályok és a magántulajdon eltűnését, valamint a család funkcióinak átadását a nyilvánosan létrehozott intézményeknek, amelyek a bölcsőtől a sírig gondoskodnak az egyének jólétének minden aspektusáról. Megvalósul a társadalmi, gazdasági és politikai egyenlőség, és az egyének maximális autonómiát és szabadságot élveznek majd, beleértve például a családi kötelezettségek alóli mentességet, a házassági partnerek cseréjének szabadságát, a homoszexuális életmód szabadságát, a szellemi fejlődés szabadságát és az eutanázia szabadságát vagy jogát.⁹ Még az állatok élethez és az emberséges bánásmódhoz való joga is elismerésben részesül. Kang filozófiája tehát, amely a konfucianizmus, a buddhizmus, az utilitarizmus, valamint a társadalmi fejlődés és haladás koncepciójának szintézisére épül, a szocializmus vagy kommunizmus és a liberalizmus elemeit tartalmazó utópisztikus jövő felé mutat.

Kang *datongi* világa messze van a szuverén nemzetállamok és a globális kapitalizmus ma létező világától, a különböző államok és ugyanazon államon belüli különböző osztályok közötti durva társadalmi, gazdasági és politikai egyenlőtlenségekkel, valamint a gazdagságban, jólétben és szabadságban élők és a szegénységben vagy elnyomás alatt élők közötti szélsőséges ellentétekkel. Amennyiben a *datong* az emberi társadalmi létben a közjó hiteles - vagy legalábbis részben hiteles - vízióját testesíti meg, a *Liyunban* és a *Datong shu-ban* ábrázolt *datong*-világ és a mai világ közötti hatalmas távolság kihívást jelent a gondolkodásunk számára, és arra készítet bennünket, hogy komolyan elgondoljunk azon, mi is a közjó, és milyen messze vagyunk tőle. Összhangban van-e a kapitalizmus a mai formájában az emberiség közjavával? A szocializmus még mindig életképes alternatíva, legalábbis hosszú távon? A *datong*-gondolkodás kínai hagyománya egyértelműen releváns a mai társadalomszemlélet és politikai filozófia ezen alapvető kérdéseiről való elmélkedésünk szempontjából.

⁹ A nőknek azonban nem lesz joguk az abortuszhoz, mivel Kang úgy vélte, hogy egy ilyen jog a népesség csökkenéséhez vezethet, és veszélyeztetheti az emberi faj fennmaradását (D190-193).

Milyen mértékben járul hozzá - ha egyáltalán - a *datong* ősi kínai koncepciója és annak Kang által a modern világhoz való adaptálása a közjóról való mai gondolkodásunkhoz? Erre a kérdésre pozitív választ javasolnék. A *datongban* a kínai *tong* szó szerinti jelentése "közös" vagy "közös", míg a kínai *da* szó szerinti jelentése "nagy". A *Rítusok Könyvének datongról* szóló híres szakaszában található *tianxia weigong* kulcskifejezést úgy lehet fordítani, hogy "minden, ami az ég alatt van, közös" vagy "minden, ami az ég alatt van, nyilvános". A *datong* fogalma tehát olyan fogalom, amely az ősi kínaiak szándéka szerint olyan társadalmat testesít meg, amelynek szervezete összhangban van a közjával, vagy olyan társadalmat, amelyben minden tag a jó életet élvezzi. Amint arra fentebb rámutattunk, a datong-társadalomban a társadalom minden tagja részesül a társadalmi együttműködés előnyeinek élvezetéből. Mindenki jólétéről vagy jólétéről jól gondoskodnak, beleértve azokat is, akik gyengék, kiszolgáltatottak vagy képtelenek gondoskodni magukról. Mindenki a közjó szolgálatának szenteli magát, ahelyett, hogy csak vagy elsősorban saját maga vagy családtagjai javára törekedne. "Nem tekintették szülőként csak a saját szüleiket, és fiúként sem csak a saját fiaikat". Így a *ren*, a jóindulat, az együttérzés, a gondoskodás vagy az embertársak iránti szeretet mindenkire kiterjed. De ez a datong-fogalom több mint két és fél évezreddel ezelőtt alakult ki, és a *Rítusok Könyvében* található datong-szakaszban csak egy tökéletesebb társadalomra utal a távoli múltban, amely már nem volt megvalósítható - mert a mai világban csak a *xiaokang* volt megvalósítható. Vajon a *datong* a XXI. századi világban hiteles elképzelés a közjóról?

A modern jóléti állam arra törekszik, hogy a társadalom gyenge, kiszolgáltatott, hátrányos helyzetű vagy hátrányos helyzetű tagjai számára minimális életszínvonalat és elfogadható életminőséget biztosítson. Ennyiben a *datong* eszményt valósítja meg. A datong-ideál azonban tovább megy annál, hogy mindenki számára garantálja a minimális jólétet. Az emberi motiváció és az emberi cselekvés egyfajta átalakulását irányozza elő, az énközpontúságból az önzetlenség felé. A globális kapitalizmus posztkommunista világában a datong-vízióknak ez a központi eleme utópisztikusnak és lehetetlen álomnak tűnik. Ehelyett a jelek szerint Adam Smith elképzelése érvényesült a láthatatlan kézről a piaci rendszerben, amely biztosítja, hogy az egyének vagy a piaci szereplők önzetlenségű cselekedetei végső soron a közjót maximalizálják.

Kang modernizált *datong* változata optimistább az emberi és társadalmi átalakulás lehetőségét illetően. Bevezeti a történelemben a fejlődés gondolatát, elsősorban a *Chunqiu Gongyang* három korszakának elméletére támaszkodva. Nyugaton a haladásba vetett hit a felvilágosodás korának egyik jellemzője volt, amely a haladásért indított társadalmi mozgalmakat, amelyek mind a mai napig virágoznak. Kang filozófiája szerint a haladás lehetséges, arra érdemes törekedni, és az emberi történelem velejárója. A haladás nemcsak az anyagi és tudományos fejlődést foglalja magában, hanem az erkölcsi haladást is (a *ren* megvalósításának növekvő fokát tekintve), a kulturális haladást (az oktatásban elért növekvő eredmények, valamint az erkölcsi és intellektuális

művelés), valamint a társadalmi fejlődés (az egyenlőtlenség, a megkülönböztetés, az igazságtalanság, a kizsákmányolás és az elnyomás csökkentése, valamint a szabadság, az autonómia, az egyenlő jogok és a demokrácia szintjének növelése tekintetében). A fejlődésbe vetett hit és a haladásra irányuló erőfeszítések mindezen dimenziókban még mindig nagyon is élnek a mai világban. Ennyiben Kang *datong* filozófiája még mindig a mai világunkhoz szól és visszhangzik.

Kang *ren* és haladásról alkotott fogalmai még ma is meggyőző és koherens elméleti alapot nyújthatnak a gyakorlati küzdelmekhez, amelyek egy jobb világért folynak, amelyben a közjó jobban megvalósul, mint a mai világban vagy az emberiség eddigi történelmében, és amelyek az emberi jogok, az igazságosság, a demokrácia és a béke globális megvalósításáért küzdenek. Ráadásul Kang néhány gyakorlati és konkrét javaslata egy jobb világgal kapcsolatban még ma is helytálló és megvalósításra váró. Például megérti, hogy a háborúk okozta szenvedések végső megoldása csak egy racionális és demokratikus, globális szintű kormányzási rendszerben érhető el. A nők jogaira és az állatok jólétére vonatkozó javaslataiért a világ számos részén még ma is folyik a küzdelem.

Ami Kang *datong* filozófiájában ellentmondásosabb, az a család és a magántulajdon eltörlése. Itt először is rá kell mutatni, hogy Kang a távoli jövő *datongjáról* írt, és világossá tette, hogy a hagyományos családi etika nagyon fontos és pozitív szerepet játszott a hagyományos Kínában, és azt most és a belátható jövőben is tiszteletben kell tartani. Sőt, ő maga is hűségesen gyakorolta a gyermeki jámborság erényét (Li, 1990, 161. o.). Másodsor, Kangnak a család és a magántulajdon elutasítását a *datong* érdekében a XIX. század végi kínai körülmények összefüggésében kell értelmezni, amelyben a tágabb család és a klán sok esetben hierarchikus, tekintélyelvű és elnyomó intézményként működött, amely a nőket diszkriminálta, és az erkölcs nevében elnyomta a jogait (vagy amit ma jogainak gondolnánk) (Li, 1990, 158-161. o.), és amelyben a társadalomban durva társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek léteztek. Utólag azt mondhatjuk, hogy Kang előírásai a nemek közötti megkülönböztetés és a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek orvoslására túlságosan szélsőségesek, és hogy egy alapvetően megreformált családjog (mint amilyen a modernizált világ számos részén ma is létezik) és a szociális piacgazdaság jobb megoldást jelentenek a problémákra, mint a Kang által elképzelt radikális megoldások.

IV. következtetés

A huszadik század eleji Negyedik Május mozgalom óta sok kínai értelmiségi elhagyta a konfucianizmust és a kínai gondolkodás más hagyományait, és gondolkodásmódjuk és tartalmuk nyugatiasodott. A marxizmus-leninizmus diadala a szárazföldi Kínában bizonyos értelemben a modern kínai gondolkodás nyugatiasodásának jele volt. Ahogy azonban a kulturális forradalom korszakának radikális maoista túlkapásait kezdték elvetni, és ahogy a Kínai Népköztársaság kezdte a

a "reform és nyitás" három évtizeddel ezelőtti új irányvonalának feltérképezése során a hagyományos kínai gondolkodás számos aspektusa csendben rehabilitálódott vagy fokozatosan feltámadt, illetve visszanyerte a kínai értelmiség érdeklődését, sőt hitét. A huszonegyedik század kínai társadalmi és politikai filozófiájának nem kell és nem is fog kizárólag vagy elsősorban nyugati forrásokból meríteni. Lehetséges és valószínű, hogy a jövő kínai társadalmi és politikai filozófiájának alakításában szerepet játszanak majd az olyan őshonos koncepciók és tanok, mint az ebben a tanulmányban tárgyalt datong-gondolat.

Bár ezt hivatalosan soha nem ismerték el, valójában meglepő mértékű konvergencia van Kang Youwei datong-gondolatának néhány fontos eleme és a Kínai Kommunista Párt által jelenleg propagált hivatalos ideológia között. Ezen ideológia szerint a kommunista társadalom marxista víziója még mindig a párt és a kínai nép által követett legfőbb eszménykép. Ez az eszmény azonban csak akkor valósulhat meg, ha a szocialista társadalom elérte a fejlődés magas szintjét. "A szocializmus fejlődése és tökéletesedése hosszú történelmi folyamat".¹⁰ Kína a "szocializmus előkészítő szakaszában" van, és még sokáig ott is marad, amikor Kínának mint "gazdaságilag és kulturálisan elmaradott" nemzetnek "szocialista modernizáción" kell keresztülmennie.¹¹ A szocializmus előkészítő szakaszának elmélete azt jelenti, hogy a teljes szocializmus még nem gyakorolható, és Kína jogosan vehet kölcsön kapitalista technikákat a Nyugattól. Nem minden termelőeszköz lesz szocializálva és köztulajdonba adva, és a kínai nép között továbbra is gazdasági egyenlőtlenségek lesznek. Az az elképzelés, hogy a szocializmus és a kommunizmus eszméi a történelmi fejlődés és a társadalmi evolúció hosszú folyamata során valósulnak meg, és csak akkor valósulnak meg, így konvergál Kang történelmi fejlődésről alkotott elképzelésével és a *datong* világról alkotott elképzelésével, amelyben a szocialista vagy kommunista elvek a gazdasági életben is alkalmazhatók lesznek.

A kínai társadalom gazdasági fejlettségi szintjének hivatalos megítélése szerint jelenleg a kínai társadalom épphogy elérte a *xiaokang* szintet; remélik, hogy a Kínai Kommunista Párt megalapításának századik évfordulójára (2021-ben) Kína eléri a "*xiaokang* társadalom magasabb szintjét", és a Kínai Népköztársaság megalapításának századik évfordulójára (2049) Kína eléri a középszintű fejlett ország szintjét, és "alapvetően befejezi modernizációját".¹² Így a *xiaokang* kifejezést, amely több mint két évezreddel ezelőttre, *Liyunra* nyúlik vissza, ma is a második legjobb fejlettségi szintre használják. A Kínai Kommunista Párt által az utóbbi években szorgalmazott "harmonikus társadalom" koncepciója szintén a kínai gondolkodási hagyományra, különösen a társadalmi harmónia és a barátságos társadalmi kapcsolatok konfucianus víziójára támaszkodik.

¹⁰ A szerző saját fordítása a Kínai Kommunista Párt (2007-ben módosított) alkotmánya preambulumaának 3rd. bekezdésében szereplő mondatból.

¹¹ Az idézett szavak a szerző fordítása a Kínai Kommunista Párt (2007-ben módosított) alkotmánya preambulumaának egyes bekezdéseiből.^{9th}

¹² *Ibid.* (A preambulum 9th. bekezdése).

Végső soron a *datong* filozófia a *Liyunban* és a *Datong shuban* nemcsak a kínai néphez, hanem az egész emberiséghez szól. Ez egy olyan filozófia, amely gondolkodásmódjában inkább univerzalista, mint partikuláris és egy adott kultúrától vagy vallástól függő. Értékes hozzájárulás az emberiség közös örökségéhez, ami a közjóról való gondolkodást illeti. Bár ősi eredetű, mégis a mai világ szükségleteihez és körülményeihez, valamint a vele szemben álló kihívásokhoz szól. Bár kínai eredetű, mégis képes párbeszédet folytatni a modern Nyugat utilitárius, szocialista és liberális gondolkodási hagyományaival, ahogyan azt Kang Youwei bebizonyította. Remélhetőleg a datong-gondolkodás tovább fejlődik, és hozzájárul a XXI. század kínai társadalmi és politikai filozófiájához.

HIVATKOZÁSOK

De Bary, W.T., Chan, Wing-tsit, & Watson, B. (1960). *A kínai hagyományok forrásai, I. kötet*, New York: *A kínai hagyományok forrásai, I. kötet*: Columbia University Press.

Chan Wing-Tsit (1967). "K'ang Yu-wei és a konfuciánus tanítás az emberségről", in: Lo Jung-pang (szerk.), 355-374. old.

Chang Hao (Zhang Hao) (2002). *Sixiang yu shidai (Gondolatok és idők)*. Shanghai wenyi chubanshe.

Ding Yun (szerk.) (2009). *Wusi yundong yu xiandai zhongguo (A negyedik májusi mozgalom és a modern Kína)*. Shanghai: Shanghai Renmin Press.

Hsiao Kung-chuan (1975). *Egy modern Kína és egy új világ: K'ang Yu-wei, reformer és utópista, 1858-1927*. Seattle: University of Washington Press.

Lau, D.C. (ford.) (1992). *Konfucius, Az analektusok*. Hong Kong: Chinese University Press, szerk.2nd

Lau, D.C. (1970). *Mencius*. London: Penguin Books.

Li Zehou (1990). *Zhongguo jindai sixiang shilun (A kínai modern gondolkodás története)*. Taipei: Fengyun shidai, átdolgozott kiadás.

Liang Chi-chao (1968). *History of Chinese Political Thought During the Early Tsin Period*, ford. L.T. Chen. Taipei: Cheng-wen Publishing Co; eredeti kiadás London: Kegan Paul, 1930.

Lo Jung-pang (szerk.) (1967). *K'ang Yu-wei: Életrajz és szimpózium*. Tucson: University of Arizona Press.

Malmqvist, N.G.D. (Ma Yueran) (1991). "A kínai és a nyugati utópiák közötti különbség a *Datong shu* szemszögéből", *Ershiyi shiji (Huszonegyedik század)*, (1991. 5június), 11-15 (kínaiul).

Mengzi wei, Liyun zhu, Zhongyong zhu (1987). Peking: Zhonghua shuju (az eredeti klasszikusok Lou Yulie által készített újranyomása).

Spence, J.D. (1981). *A mennyei béke kapuja: A kínaiak és forradalmuk, 1895-1980*. New York: Viking Press.

Thompson, L.G. (ford.) (1958). *Ta T'ung Shu: K'ang Yu-wei egyvilágú filozófiája*. London: London: George Allen & Unwin.

Thompson, L.G. (1967). "Ta-t'ung Shu és a Kommunista kiáltvány", in: Lo Jung-pang (szerk.), 341-354. o., magyarul: "Ta-t'ung Shu és a Kommunista kiáltvány".

Wang Hui (2008). *Xiandai Zhongguo sixiang de xingqi (A modern kínai gondolkodás felemelkedése)*, I. kötet, 2. rész. Peking: Sanlian shudian, kiadás.2nd

Wang Rongzu (1988). *Kangzhang helun (Kang Youwei és Zhang Binglin)*. Taipei: Lianjing Press.

Zeng Yi (2009). "Republikanizmus és monarchia: Kang Youwei kritikája és a hagyományos család, klán és politika reformja", in: Ding Yun (szerk.), pp. 222-270.

Zhang Qijun (1988). *Shudao yu datong (A türelem és a datong útja)*. Taipei: Dongda.

Zhang Xiang (2009). "Az emberi különbség és az emberiség útjának újjáépítése: Kang Youwei elmélete az emberi természetről", in: Ding Yun (szerk.), 89-123. o. (szerk.).